

Nobelheiðursløn fyrri at taka breyðið úr munninum á fólki

Í royndum sínum at leggja fót fyrri føroysku sociallóggevuni hevur Dagblaðið og tá serliga tingmaður Fólkaploksins Óli Breckmann m.a. tikið fram búskaparfrøðingin Milton Friedman, sum skal hava so einastandandi góða loysn til fullkomuliga at forkoma sosialpolitikk-inum hjá socialdemokratisku flokkinum. Vit endurgeva brot úr grein um henda sama búskaparfrøðing, sum hevur staðið í Framanum. Nobelheiðursløn-in verður veitt teimum, sum hava skarað framúr, tá talan er um at ganga mannaættini!

Í statuttinum fyrri Nobelheiðurslønina fyrri búskaparligan visund stendur, at lønin skal latast teimum, sum hava verið mannaættini til størst gagn. Búskaparligi ráðgevarin hjá Chilejuntaini, amerikanarin Milton Friedman, var í fjør hildin at lúka hesi krøv, og fekk hann tí Nobelheiðurslønina í búskapi.

Friedman teori

Í stuttum er teoriin tann, at státturin skal siga frá sær alla ávirkan á búskapin, og at alt, sum er til hindurs fyrri kapping frá útlandum, skal burtur.

Hetta er beint móti tí politikki sum javnaðarstjórnir hava ført. Her hevur verið roynt at fingið hald á búskapinum, og tryggja egnu framleiðsluna.

Teori og veruleiki

Sambært Friedman skuldi tað verið møgult, um hansara ráð vóru fylgd, at komið fram til nakað, sum hann kallar »tann sosiala marknaðarbúskapin«, har prísir koma í sína »náttúrligu« legu, og har framleiðarar gera júst tað, sum keyparnir vilja hava og øvugt.

Í stuttum førir hetta til

eirindaleysa kapping, har tey smærri virkini fara á heysin, meðan monopolini gerast alt sterkari, og kunnu áseta prísir sum teimum lystir. Men komast skal til hetta seinri.

Teori og praksis

Teoriin hjá Friedman hevur viðhaldsfólk millum búskaparfrøðingar um allan kapitalistiska heimin, eisini í Føroyum. Men hvussu er teoriin í praksis?

Her hevur Friedman verið so heppin, at hann hevur fingið lagt teoriina hjá sær sum grundarlag undir búskapin í einum landi, nevniliga Chile. At hetta skuldi henda er ein sorgarleiður. Men lat okkum hyggja hvussu hevur skorist í hesum landi, so vit eru fyrrreikaði, um roynt skuldi verið nakað tað sama í Føroyum.

Chile

Eftir blóðuga hernaðarkvettið í Chile í 1973, ferðaðist Milton Friedman saman við einum øðrum USA-búskaparfrøðingi, Arnold Harberger, regluliga millum Chicago og Santiago, fyrri at føra chilenska búskapin aftur á imperialistiskur hendur. Fyrsta stigið var skerjan av valdinum hjá fakfelagsrørsluni. Hetta skipaði Pinochet fyrri. Hann lat fakfelagsleiðarnar fanga, og kappaði høvðið av teimum. Síðan sorlaði hann fakfelagsrørsluna, og skipaði fyrri at tann nýggja var kapitalistinum lýðin.

Næsta takið var at fáa almennu útreiðslurnar skerðar. Hetta var gjørt við at geva fólki í almennum stovrum sekkin, stongja aktivitetir og institutjónir sum hava lágan produktivitet fyrri landið, og flyta aðrar aktivitetir í privata sektorin. Lógir, sum skuldu verja heimaframleiðslu, vóru settar úr gildi, og matvøruprísirnar blivu sleptir uppá fjall.

Sorlaði búskapin

Státsligu útreiðslurnar minkaðu við 15%. Av 550 virkjum, sum vóru statsogn, eru nú 499 seld á uppboði, tey flestu til útlandsk monopol. Annars verða eisini hotel, sethús og bílar hjá statinum seld sum best ber til. Smáu chilensku virkini verða koyrd á heysin, ella keypt eitt fyrri annað eftir. Inflatióin setur heimsmet, 300%. Lønir kunnu ikki fylgja við (fakfelagsrørslan er sorlað), so keypiork-

an minskar í eina helvt. 20% gerast arbeiðsleys (her eru ikki roknaði tey, sum sita í fangatryppum og »burturblivin«).

Í 1969 (tá Frei stjórnin sat) fóru 51% av tjóðarinntøkuni til lentakarar. Í 1971—72 (undir fólkaeindini) hækkaði tað til 64%. Í 1974—75 var hesin partur fallin til 38%. Tey rikastu 5% liða tó onga neyð, teirra partur er farin úr 25% upp í 50%.

The New York Times skrivar 8. desember 1976, at nú er chilenski búskapurin lagdur lamin. Fólk hava ikki ráð at keypa vørurnar. Rentur á lánum eru so høg, og so nógv virki fara nú á heysin, at virkisleiðarar krevja lógirnar, sum Unidad Popular-stjórnin setti í verk fyrri at tryggja chilenska búskapin, aftur settar í gildi.

28. desember 1976 skrivar schweiziska blaðið, Post Zeitung, at Chile er eitt land har hungur og hall eru einaráandi, og sigur frá, at bert í 1976 fall framleiðslan við 23%, og tjóðarúrtøkan við 15%.

El Merkurio (eitt høgablað í Chile) skrivar 5. januar 1977, um skilið í landbúnaðinum. Hveiti-framleiðslan er í 1976 fallin við 30%, majs við 17%, havri við 47% og bygg við 35%.

Hungur og ríkidømi

7 mill. fólk svelta í Chile í dag, og tað eru børnini sum eru meinast rakt. Fyri stuttum gjørdi hjálparfelagsskapurin hjá kirkjunum eina kanning sum visti at 66,4% av øllum børnum í Chile fáa ov litið at eta, og at stóðan er versnað síðan seinast.

Sum tað sæst omanfyri, so liða tey riku onga neyð, og fyrri monopolini er landið í dag eitt satt paradís, har tey eirindaleyst kunnu mersgúva chilensk ríkidømi og fólkið. Teimum verður ikki sett nakað mark, so tey kunnu lættliga koyra chilensku virkini um koll, og leggja framleiðsluna soleiðis til rættis, at hon gagnar teimum og ikki Chile. Risavinningurin verður annaðhvørt fluttur av landinum, ella brúktur til at modernisera og automatisera, so enn fleiri kunnu koyrast í arbeiðsloysi. Tað er nú komið so langt, at hollastu stuðlarnir hjá juntaini undir kvettinum, nú eru endaðir í armóð. Sum dømi kann takast fakfelagsskapirnir hjá lastbílgeiarunum og

Milton Friedman

læknunum sum vóru av teim idnastu í hetzini móti fólkaeindini og Allende. Lastbílgeiararnir vóru so sterkir at teir kundu gera verkfall í óavmarkaða tíð. Nú noyðast teir í útland fyrri at taka lán. Formaðurin hjá lastbílgeiarunum, Leon Vilarian, verður ikki móttikin av Pinochet. Læknarnir vilja nú hava 100% lønarhækkan, og nakað tað sama fyrri sjúk-

rahúsfólkið. Samstundis vilja teir hava meira pening í sjúkraræktina. Viðurskiptini eru nú so vánalig, at umfarssjúkur eru farnar at ganga á sjúkrahúsum, tí ov litið er av fólki til at rudda og vaska. Blaðið Ercilla sigur frá, at sjúkrahúsinu nú ikki hava fleiri læk, ongi bind, onga ilt, og at tað ikki er so mikið sum ein høvuðpinu-tablett at fáa.

Fleiri tryggingar ið verða teknaðar — ódýrari gjald!

Síðani vit í 1940 fóru undir at tryggja móti eldsvanda, er tryggingargjaldið farið niður í helvt.

Tryggið hús, innbúgv, vørur o.a. móti skaða av eldi, stormi, vatnleiðingsbroti og omanlopi. Eisini tryggja vit innbúgv og vørur móti innbrotstjóvarí. Vit tekna eisini glastryggingar.

Eru tað serstøk viðurskipti viðvíkjandi trygging av ogn tygara, ið tygum hava áhuga fyrri, geva vit fegnir gjøllari frágreiðing.

Tryggingin hevur eisini umboðsmenn á hesum plássum, ið fegnir eru tygum til hjálpar:

Vági	Sverre Skaalum,	tlf. 73012
Tvøroyri . .	Hjørleif Enni,	tlf. 71061
Tórshavn . .	Kjartan Dalsgaard,	tlf. 15222
Vestmanna	Gunnar Dahl-Olsen,	tlf. 24097
Sandavági .	Petur Heinsen,	
Eiði	Óli Ellingsgaard,	tlf. 23005
Runavík . .	Havstein Ellingsgaard,	tlf. 47055
Klaksvík . .	Páll Josephsen,	tlf. 55835

FØROYA BRUNATRYGGING

telefonir: 11089, 11098, 11288
Sverisgøta 5 — Postbox 45
3800 Tórshavn

Vit ferma

hvønn mánadag og týsdag
hvønn mikudag
hvønn hósdag

í Álborg
í Halmstad
í København

2. hvørja viku í Larvik	(næstu ferð 21/11)
3. hvørja viku í Álesund	(næstu ferð 8/12)
3. hvørja viku í Sandnes	(næstu ferð 7/12)
4. hvørja viku í Blyth	(næstu ferð 28/11)

til Føroyar

Frystikontainarar eins væl og vanligir kontainarar eru tøkir

AVGREIÐSLUR:

Chr. Jensen, tlf. 122566 Álborg
A/s Traderline, tlf. 203311 København
Wilson & Co., tlf. 18135 Halmstad
Bugge & Olsen, tlf. 82090 Larvik
J. Hagenæs, tlf. 24078 Álesund
T. Schanche Olsen, tlf. 66028 Sandnes
W. Harney & Co., tlf. 2331 Blyth